

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA TARBIYA FANINI O'QUV JARAYONIGA, DASTURIY TA'LIM VOSITALARINI TADBIQ ETISH IMKONIYATLARI

Atakov Ibrat

Toshkent amaliy fanlar universiteti

Pedagogika kafedrasini o'qituvchisi

E-mail: ibrat@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada 5-6-sinflarda tarbiya fanini o'qitishda o'qituvchilarning darslarda pedagogik texnologiya, interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan birga ularni darslarda o'rganganlarini hayot bilan bog'lashga, qiziqishlarini oshirishga yordam beradigan fikrlar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: interfaol usullar, texnikaviy, axborotli, audiovizualli faol fuqarolik pozitsiyasi, mas'uliyat, majburiyat, huquqiy ong va madaniyat, teran dunyoqarash, sog'lom e'tiqodlilik, ma'rifatparvarlik, bag'rikenglik, ma'naviy, g'oyaviy, nafosat tarbiyasi.

Abstract: In this article, the use of pedagogical technology in the classroom, interactive methods and educational games school, the use of modern information and communication technologies in teaching elementary education in primary school helps students to think independently, creative research and logical thinking. along with the expansion, ideas are articulated that help them relate what they learn in the lessons to life, increasing their interest.

Keywords: technical, informational, audiovisual active civic position, responsibility, obligation, legal consciousness and culture, deep outlook, healthy beliefs, enlightenment, tolerance, spiritual, ideological, delicate upbringing.

Аннотация: В статье использование педагогических технологий, интерактивных методов и обучающих игр, современных информационно-коммуникационных технологий при преподавании педагогики в 5-6 классах позволяет учащимся мыслить самостоятельно, расширять сферу творческого поиска и логического мышления. излагаются, которые помогают связать изученное на уроках с жизнью и повысить их интерес.

Ключевые слова: интерактивные методы, техническая, информационная, аудиовизуальная активная гражданская позиция, ответственность, обязанность, правосознание и культура, глубокое мировоззрение, здоровая вера, просвещение, толерантность, духовное, идеологическое, углубленное образование.

Inson jamiyatda farovon yashashi uchun u yaxshi ta'lim-tarbiya ko'rgan bo'lishi kerak. Zero, yurtboshimiz ham "Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

safarbar etamiz”¹, deya ta’kidlaydilar. Ma’lumki, “Tarbiya” fani O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida 2020-2021-o‘quv yilidan boshlab joriy qilindi. Ushbu fan Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasining bir qismi sifatida o‘quvchilarda "Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari" g‘oyasini singdirish, ularni ijtimoiy muvaffaqiyatli hayotga tayyorlash, faol fuqarolik pozitsiyasi, mas’uliyat, majburiyat, huquqiy ong va madaniyat, teran dunyoqarash, sog‘lom e’tiqodlilik, ma’rifatparvarlik, bag‘rikenglik kabi fazilatlarni shakllantirishni maqsad qilib qo‘ygan.

Tarbiya fanini o‘qitishda didaktik o‘yinlardan, interfaol usullardan foydalanish ta’lim jarayonida o‘quvchilarni o‘qitish, tarbiyalash va kamol toptirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Didaktika – ta’lim nazariyasi hisoblanadi. Didaktik o‘yinlar esa o‘quvchilarning ijodiy ish faoliyatini kuchaytiradi, ixtiyoriy diqqatini jamlashga yordam beradi, shuningdek xotirani takomillashtiradi.²

Tarbiya fanini o‘qitish metodikasini takomillashtirish quyidagilarni tashkil qiladi: Birinchidan, o‘qituvchilar o‘quvchilar bilan muhokama qilish va ulardan o‘quv usullarining samarali ishlayotganini o‘rganish orqali foydalanishlari tavsiya etiladi. O‘quvchilarning qanday o‘rganishganlarini bilish va ulardan ma’naviyatli foydalanishga intilish yordam beradi. Ikkinchidan, kompyuter texnologiyalari, internet va multimedia resurslaridan qoniqarli foydalanish, o‘quvchilarni interaktiv ta’lim jarayonida qatnashish va ularni yangi ma’lumotlarga o‘zlashtirishga imkoniyat yaratadi. Uchinchidan, o‘quvchilarning o‘z o‘zlarini o‘rganish va o‘qish usullarini boshqarishga imkon beruvchi mudhish-fan metodikasi ishlatish tavsiya etiladi. Bu, o‘quvchilarni o‘zlashtirish va o‘rganishga qo‘shimcha ta’sir qiladi. To‘rtinchidan, o‘quvchilarni amaliyotlar yaratishga va o‘quv materialini amaliyotlar orqali o‘rganishga rag‘batlantirish yordamida ta’limning ko‘proq interaktiv va amaliy usulga o‘tkazilishi taqdim etiladi. Beshinchidan, o‘quvchilar orasida jamoaviy va guruh ishlashni ta’lim jarayonida qo‘llash yordamida ularni bir-birlari bilan o‘z fikrlarini o‘zlashtirish va o‘rganishni oshirishga yordam beradi.

Zamonaviy o‘quv dasturlari va qo‘llanmalardan foydalanish, o‘quv materialini tartibga solish va o‘quvchilarning mustaqil o‘rganishiga qo‘shimcha yordam beradi.³

¹ Mirziyoev Sh. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.: O‘zbekiston, 2016. – 14-b.

² Pirmazarova A. Tarbiya fanini o‘qitishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo‘llash va unda ta’lim va tarbiyaning uzviyligi: tarbiya fanini o‘qitishda didaktik o‘yinlar// Yangi O‘zbekiston talabalar axborotnomasi 2022. 77-78b.

³ Sapayev V. Tarbiya fanini o‘qitishning ayrim dolzarb masalalari// Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences (E)ISSN:2181-1784 www.oriens.uz SJIF 2023 = 6.131 / ASI Factor = 1.7 3(8), August, 2023

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

Tarbiya – shaxsda muayyan jismoniy, aqliy, ruhiy, axloqiy va ma’naviy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan pedagogik jarayondir. Insonning jamiyatda yashashi uchun zarur bo‘lgan xususiyatlarga ega bo‘lishini ta’minlash yo‘lida qo‘llaniladigan chora-tadbirlar majmuasi tarbiyani tashkil qiladi. Tarbiya insonning insonligini ta’minlaydigan eng qadimiy va abadiy qadriyatdir.

Tarbiya nazariyasining umumiy xususiyatlari quyidagilar bilan belgilanadi:

Mazkur masalalar tarbiya nazariyasining negizi sifatida O‘zbekistonda ta’sis etilgan yangi “Tarbiya” fani asoslarini tashkil etadi. Shu sababli jamiyatda tarbiyaning o‘rni, ahamiyati va amaliyoti odamlar tomonidan yetarli darajada idrok etilmoqda. Mazkur masala bo‘yicha bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari nazariy bilim, kasbiy ko‘nikma va amaliy kompetensiyalar bilan qurollanishi kerak.

Mazkur fanni o‘zlashtirish va uni o‘qitishning metodikasini takomillashtirish zaruriyati quyidagilar bilan belgilanadi: fanning asoslarini chuqur bilish; fanni o‘qitishning ilg‘or va zamonaviy pedagogik, innovatsion hamda axborot texnologiyalarini egallash; tarbiya masalasiga doir ilmiy-tadqiqotlarni o‘rganib borish; inson va jamiyat hayotida tarbiyaning tutgan o‘rnini to‘liq idrok etish; fan vositasida o‘quvchilarini tarbiyalash metodlari va texnologiyalarini bilish; fanni o‘qitish bo‘yicha individual pedagogik tajribaga ega bo‘lish. Shu jihatdan “Tarbiya” fanini o‘qitishda quyidagilarga e’tibor berish va ularni o‘zlashtirish zaruriyat hisoblanadi:

davlat ta’lim standartlari talablari asosida o‘quvchilar tomonidan odob-axloq, bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyalarning to‘liq o‘zlashtirilishiga erishish; o‘quvchilarda mustaqil va erkin fikrlashni hamda ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish; o‘quvchilarda ilmiy dunyoqarash va global tafakkur yuritish kompetentligini shakllantirish; umumta’lim fanlarini o‘qitishning printsiplial yangi metodologiyasi asosida tarbiyaning uzviyligi va uzluksizligini ta’minlash.

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

“Tarbiya” fanini o‘qitishda 5-6-sinflarning dars jarayonidagi faolligini oshirishda ularni jamoaviy ishlashga, fikr almashishga undaydigan interfaol usullardan samarali foydalanish mazkur fanning sifat va samaradorligini oshiradi.

Tarbiya darsini vijdon, insof, rostgo‘ylik kabi muhim tushunchalarni anglatishdan boshlash kerak. 6-sinf o‘quvchilari uchun rostgo‘ylik haqida bilib olish muhim hayotiy ko‘nikma bo‘ladi. Vijdonan yashash, halol va rostgo‘y bo‘lishi inson uchun nihoyatda muhim.

1-dars. Vijdonan yashash (2 soatga mo‘ljallangan)

Mashg‘ulotdan ko‘zlangan maqsad:

- rostgo‘y bo‘lish nimani anglatishini tushuntirish;
- boshqalarga nisbatan halol va rostgo‘y bo‘lishni o‘rgatish;
- rostgo‘ylik nima uchun kerakligini anglatish.

1-topshiriq. Matnni sinchkovlik bilan o‘qing.

Siz qiyshiq oynalar mamlakatiga tushib kolganingizni tasavvur qiling. Bu mamlakatda yashovchilar na o‘ziga, na o‘zgalarga rost so‘zlamaydilar. Qiyshiq oynalarda o‘z aksini topgan mamlakat hayoti murakkab, tushunarsiz, muammolarga to‘la. Agar Siz bu o‘lkaga tushib qolsangiz, na o‘zingizni tushunasiz, na boshqalarni, duch kelgan voqealarini ham anglab yeta olmaysiz Xattoki qiyshiq oynalarda o‘zingizni ko‘ra olmaysiz, o‘zligingizni anglay olmaysiz. Biroq Sizni nafaqat bu mamlakatdagi hayotingizni, balki xaqiqiy hayotingizni o‘zgartira oladigan bir insoniy xislat bor. Bu rostgo‘ylik. Agarda inson har doim rost gapirsa, uning hayoti oson va yengil, sodda bo‘ladi. O‘z-o‘zini aldashga, soxta bo‘lishga xarakat qilib, kuchlarni ketkazish kerak bo‘lmaydi. Aslida nima bo‘layotganini faqatgina rostgo‘ylik ochib beradi, voqelikdagi hayotni ko‘rsatib beradi.

Rostgo‘ylik – asosiy insoniy xislatlardan biri bo‘lib, boshqa insonlar bilan muloqotda bo‘lganda rostgo‘y, samimiy, halol bo‘lishni, boshqalarni aladamaslikni, o‘zligini yuqotmaslikni, o‘g‘irlikni inkor etish, soxta bo‘lmaslik, va’dalarni berib bajarishda ishonchli bo‘lish demakdir. Rostgo‘y odam o‘z xato va aybini tan oladi, nohaq bo‘lsa o‘zini oqlamaydi, boshqalarni qanday mezonlar bilan baholasa, o‘zini ham shunday baholaydi.

O‘zgalar va o‘z oldida rostgo‘y bo‘lishdagi sifatlarni jadvalga yozing.

O‘z oldida rostgo‘y bo‘lish	O‘zgalar oldida rostgo‘y bo‘lish

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

1. O‘z oldida rostgo‘y bo‘lib, boshqalar bilan yolg‘onchi bo‘lish mumkinmi? Yoki, aksincha, o‘zgalar bilan rostgo‘y bo‘lib o‘z oldida yolg‘onchi bo‘lish mumkinmi? Fikringizni ayting.
2. Siz uchun qay biri muhimroq: o‘zi oldidami yoki o‘zgalar oldida?
1. Rostgo‘ylik so‘ziga ma‘nodoshi va zid ma‘nolilarni yozing.

Ma‘nodoshlar	Zid ma‘nolilar

Rostgo‘ylik tushunchasi bilan yonma-yon vijdon tushunchasi turadi. Vijdon har birimizda bor. Vijdonni ichki to‘siq bilan solishtirish mumkin, biz noto‘g‘ri va adolatsiz xarakter qilmoqchi bo‘lganimizda bizga vijdon tusqinlik qiladi. U go‘yoki bizni yomon xarakterlardan ogohlantiruvchi va ahloqiy xamda ma‘naviy qadr-qimmatlarga rioya qilib yashashga undovchi ichki ovozdir. Vijdon – bu bizning qudratli yo‘lboshchimiz, u bizga qaysi tarafga yurishimiz lozimligini va to‘g‘ri yoki noto‘g‘ri yurayotganimizni ko‘rsatadigan sifatimizdir.

Vijdonan yashagan odam o‘ziga foydasi tegmasa ham rostgo‘ylik bilan harakat qiladi. “Vijdonim qiynalyapti”, “vijdon azobi” degan iboralar hammamizga tanish. Bu–yolg‘on gapirganimiz, soxta bo‘lganimiz, noto‘g‘ri, nojo‘ya xarakterlarimiz natijasida paydo bo‘lgan ichki bezovtalik, aybdordik hissi.

Umuman, o‘qituvchi tarbiya darsida o‘quvchini komil inson sifatida farovon yashashi uchun zarur bo‘ladigan eng muhim sifatlarni bosqichma-bosqich o‘rgatib borishi tavsiya etiladi. “Tarbiya” fani orqali o‘quvchini ma‘naviy jihatdan yetuk shaxsga aylantirish mumkin. Zero, mazkur fan imkoniyatlari o‘quvchida uning uchun umri davomida har daqiqa zarur bo‘ladigan axloqiy sifatlarni rivojlantirishga sharoit yaratib berishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.: O‘zbekiston, 2016. –14-b.
2. M.Quronov, Y,Risyukova, O.Tigay, O.Usmanova, S.Xafizov 5-sinf Tarbiya darsligi. T.G.Gulom nomidagi nashriyot matbaa uyi. T. 2020 yil. 105 bet.
3. M.Quronov, Y,Risyukova, O.Tigay, O.Usmanova, S.Xafizov 6-sinf Tarbiya darsligi. T.G.Gulom nomidagi nashriyot matbaa uyi. T. 2020 yil. 108 bet.
4. Pirnazarova A. Tarbiya fanini o‘qitishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo‘llash va unda ta‘lim va tarbiyaning uzviyligi: tarbiya fanini o‘qitishda didaktik o‘yinlar//Yangi O‘zbekiston talabalari axborotnomasi 2022. 77-78b.
5. M.E.Axmedova Pedagogika Darslik.T. Tibbiyot matbaa nashriyot uyi 2022 y. 207 b.